

„Ostrov Utopijských v své střední části — tam je totiž nejširší — prostírá se na vzdálenost dvou set tisíc kroků.⁶³ Ostatek plochy rozlehlého ostrova má šířku o nemnoho užší, jež se ponenáhlu zmenšuje na obou stranách směrem ke koncům. Obvod, jakoby narysovaný kružidlem v rozpětí pěti set tisíc kroků, dodává celému ostrovu podobu měsíčního srpku. Jeho růžky odděluje od sebe na vzdálenost přibližně jedenácti tisíc kroků moře, které zasahuje dovnitř a rozlévá se po nesmírné ploše na způsob rozlehlého jezera. Tím, že tuto zátoku ze značné části obklopuje země, chránící před větry, je její voda spíše stojatá než bouřlivá a téměř z celých útrobté země vytváří přístav, kterým všemi směry křížují lodí, k velikému užitku obyvatelstva.

Vstupní úžina je nebezpečná tu mělčinami, onde skalisky. V ní téměř uprostřed vyčnívá jakási skála, výjimečně neškodná; na ní vystavěli věž a mají ji osazenu posádkou; ostatní skály jsou skryté pod vodou a zákeřné.

Průjezdy jsou známy jen ostrovanům samým. A tak není jen náhodou, že kterýkoli cizinec může proniknout do této zátoky výhradně za vedení někoho z Utopijských. Ani pro ně samé není vstup zcela bez nebezpečí a dá se provést jenom pomocí jakýchsi signálů, které ze břehů řídí cestu. Jejich přemístěním by snadno mohli jakkoli početné nepřátelské loďstvo uvést ve zkázu.

Z druhé strany ostrova je dosti přístavů. Ale vstup na pevninu je tu všude tak chráněn, ať povahou krajiny, či umělým opevněním, že hrstka obránců může odrazit nesmírné zástupy útočníků.

Ostatně, jak se u nich vykládá a jak tomu svědčí sám vzhled místa, nebyla kdysi ta země zcela obklopena mořem. Změnu způsobil Utopus,⁶³ muž, který právem vítěze dal jméno krajině, předtím nazývané Abraxa,⁶⁴ a který přivedl drsný a nevzdělaný lid k onomu stupni vybroušené vzdělanosti, jímž nyní předčí téměř všechny smrtelníky. Ten ihned, jakmile přistal a dobyl vítězství, dal prokopat šíji patnácti tisíc kroků, jíž ten kraj souvisel s ostatní pevninou, a tak obklopil zemi mořem. Toto dílo, k němuž nejenom donutil domorodce, nýbrž, aby nepokládali práci za pohanu, přidal nadto také všechny své vojáky, rozdělením úkolu mezi tak veliké množství lidí provedl s neuvěřitelnou rychlostí, takže sousedy, kteří se z počátku vysmívali marnosti podniku, ohromil obdivem z úspěchu i hrůzou.

Ostrov má čtyřiapadesát měst,⁶⁵ vesměs prostorných a velkolepých, s jazykem, mravy, zřízením a zákony naprosto stejnými; všechna mají stejné rozvržení, a pokud dovoluje povaha krajiny, vesměs stejný vzhled. Ta z nich, která leží k sobě nejbližší, odděluje vzdálenost čtyřicet tisíc kroků. Ale žádné není tak odlehlé, aby se z něho nedalo pěšky dojít do jiného města jednodenním pochodem. Z každého města tři měšťané, zkušenější starci, se každoročně scházejí k poradě o společných záležitostech ostrova do Amaurota.⁶⁶ Neboť toto město, protože je svou polohou takřka ve středu země nejprůhodnější pro delegáty ze všech končin, pokládá se za první a hlavní.

Polnosti jsou jednotlivým měštům přiděleny tak výhodně, že žádné z nich nemá žádným směrem méně půdy než na dvanáct tisíc kroků,⁶⁷ z některé strany ještě mnohem více, tam totiž, kde jsou od sebe města vzdálenější.

Žádné město netouží rozšířit své území. Sami se totiž Utopijští pokládají spíše za vzdělavatele polností, které mají, než za jejich pány.

Na venkově mají po všem území vhodně umístěné domy, vybavené venkovským náradím. V těch bydlejí měšťané, střídavě se do nich nastěhovávajíce. Žádná venkovská rodina nemá méně členů, mužů a žen, než čtyřicet, nečítajíc v to dva nadpočetné podomky. V čele jim stojí hospodář a hospodyně, osoby vážené a zralé, a každých třicet rodin má jako hlavu jednoho fylarcha.⁶⁸ Z každé rodiny se ročně stěhuje zpět do města dvacet členů, totiž těch, kteří dovršili na venkově dvouletí. Na jejich místo je z města povoláván stejný počet nových lidí, aby byli zaučováni od těch, kteří tam již strávili rok a jsou proto znalejší venkovských prací; příštím rokem sami zase zaučují jiné. To proto, aby z nezkušenosti nedošlo k nějaké závadě v zásobování, kdyby tam současně byli všichni nováčci se zemědělstvím neobeznámení. Třebaže je tento způsob obnovování rolníků zaveden s pravidelnou lhůtou, a to proto, aby nebyl nikdo nucen proti své vůli déle pokračovat v tomto drsnějším způsobu života, přece mnozí, jež rolnictví baví od přirozenosti, setrvávají tam po více let.

Rolníci vzdělávají půdu, krmí dobytek, dříví opatřují a svážejí do města, podle toho, jak je příhodné, po zemi nebo po moři. Kuřat chovají nesmírné množství, a to podivuhodným umělým způsobem. Nenechávají totiž slepice sedět na vejících, nýbrž veliký počet vajec uměle zahřívají rovnoměrnou

teplotou, probouzejí v nich život a vychovávají kuřátka. Ta, jakmile opustila skořápku, drží se lidí jako kvočen a hlásí se k nim.

Koně pěstují zcela málo, a to jenom divoké jezdecké, určené k jiné potřebě než k výcviku mládeže v jezdeckví. Všechnu totiž práci se vzděláváním polí a s vožením obstarávají volci; ti, jak přiznávají, nevyrovnej se koním hbitostí, zato je předčí trpělivostí. Rovněž soudí Utopijští, že volci nepodléhají tolika nemocem; kromě toho se dají chovat s menším vynaložením jak práce, tak výdajů; a konečně, když již vysloužili pro práci, jsou i nakonec k užítku, hodíce se za pokrm.

Pole osévají, jen co potřebují pro výrobu chleba. Za nápoj jim slouží víno nebo jablečný i hruškový mošt nebo někdy i čistá voda; často také do ní zavářejí med nebo lékořici, již je u nich značné množství. Ačkoliv mají vyzkoušeno, a to neobvykle přesně, jak velkou spotřebu poživatin má město se svým okolním územím, přece zvyšují setbu i chov dobytka podstatně nad vlastní spotřebu, aby mohli přebytky poskytnout sousedům.

Ať je zapotřebí čehokoliv z toho, co se na venkově nevyrábí, všechny takové potřeby vyžadují od města a bez obtíží je dostávají od městských úřadů, aniž za to musí platit výměnou. Tam se každého měsíce ve velkém počtu scházejí ke slavnosti.

Když nadchází doba sklizně, oznámí fylarchové rolníkům městským úředníkům, kolik měšťanů jim mají poslat. Tento zástup ženců se k určenému dni vhodně dostaví, a při jasném počasí je za jediný den téměř všechno sklizeno.“

O MĚSTECH A ZVLÁŠT O AMAUROTU

„Kdo zná v Utopii jedno město, zná všechna: tak si jsou vesměs podobná, pokud tomu není povaha krajiny na překážku. Mohl bych tedy popsat jen jedno a valně nezáleží na tom, které. Volím-li Amaurotum, činím tak proto, že je ze všech nejdůstojnější — ostatní města mu totiž vyhrazují poctu, aby bylo sídlem senátu — a mně ze všech nejlépe známé, vždyť jsem v něm strávil plných pět let.

Leží tedy Amaurotum na mírném horském úbočí. Jeho půdorys je téměř čtvercový. Jeho šířka, počínajíc maličko pod vrcholem pahorku, táhne se dva tisíce kroků k řece Anydru;⁶⁹ délka, tvořená říčním břehem, přesahuje jen o málo šířku.

Anydrus pramení osmdesát tisíc kroků nad Amaurotem z nepatrného zřídla, ale zmohutněv přítokem jiných řek, z nichž dvě jsou dokonce dosti statné, dosahuje před městem samým značné šíře pěti set kroků; potom urazí ještě ve větší mohutnosti šedesát tisíc kroků a vlévá se do oceánu. Po celé této vzdálenosti, která dělí město od moře, ba i na několik mil nad městem, střídá se vždy po šesti hodinách příliv a odliv s rychlým proudem. Kdykoli se vevalí moře na délku třiceti tisíc kroků do řečiště Anydru, plně je zaujme svými vlnami, zahnavši říční vodu zpět; pak ještě o něco výše ji kazí slanou vodou; potom však říční voda poněmhu sládne a již zjasněná protéká městem; při odlivu zase dosahuje čistá a neporušená říční voda téměř až k samému ústí.⁷⁰

S protějším břehem řeky je město spojeno mostem, ne snad dřevěným na kůlech a pilotách, nýbrž kamenným s krásně klenutými oblouky; je vystavěn na té straně, která je nejvzdálenější od moře, aby mohly lodi nerušeně plout podél celého toho boku města.⁷¹

Kromě toho mají Amaurotští ještě jeden vodní proud, ne sice veliký, ale neobvykle mírný a příjemný. Prýští z téže hory, na jejímž úbočí leží město, a po svahu protéká jeho středem, načež vplývá do Anydru. Hlavní pramen této říčky, prýstící maličko nad městem, Amaurotští opevnili a spojili s městem, aby při nějakém vpádu nepřítel nemohla být voda zachycena, odvedena nebo otrávena. Odtud ji rozvádějí v hliněných rourách všemi směry do nižších částí města. Kde to nedovoluje povaha krajiny, přináší stejný užitek dešťová voda, sbíraná do rozměrných cisteren.

Vysoká a široká hradební zeď obkličuje město, posetá věžemi a baštami. Hradby obklopuje ze tří stran příkop, sice bez vody, ale hluboký i široký, plný trní a hloží, jež znesnadňují přístup; ze čtvrté strany nahrazuje příkop sama řeka. Ulice jsou vedeny příhodně, aby jednak dobře sloužily provozu, jednak byly chráněny před větry. Budovy jsou čisté a vzhledné a domovní průčelí vroubí ulice v dlouhé, nepřetržité řadě po obou stranách. Mezi těmito protilehlými řadami domů zaujímá místo cesta třicet stop široká.⁷² K zadním částem budov

přiléhá po celé délce ulice prostorná zahrada, ze všech stran obklopená zadními stěnami čtvrti.

Není tu domu, aby neměl jednak hlavní vchod z ulice, jednak zadní východ do zahrady. Dokonce mají také dvojkřídlé dveře, které se dají otevřít lehkým ručním zátahem, a pak samy sebou se zavírajíce, vpouštějí do domu kohokoli⁷³ — do té míry není tu nikde nic soukromého. Ostatně samy domy si Amaurotští vždy po deseti letech vyměňují losováním.

Svých zahrad si velmi váží.⁷⁴ Réva, ovocné stromy, keře a květiny, které tu mají, jsou tak skvělé a šlechtěné, že jsem nikde neviděl větší bohatství plodů a větší úpravnost. Pečují o ně nejen pro potěšení, nýbrž jejich horlivost je rozohňována i vzájemným soutěžením jednotlivých čtvrtí, kdo bude mít zahradu nejpěstěnější. A zajisté po celém městě bys jen tak našel něco, co by lépe vyhovovalo potřebám i potěšení měšťanů. Proto se zdá, že již zakladatel státu o nic nepečoval horlivěji než o zahrady tohoto druhu.

Celé rozvržení města bylo prý totiž provedeno již na začátku, a to samým Utopem. Ale výzdobu a ostatní zušlechtnění odkázal Utopus za úkol budoucím pokolením, poznav, že by na to nestačil věk jediného člověka. A tak mají psáno v letopisech, které uchovávají pečlivě a svědomitě psané a obsahující dějiny sedmi set šedesáti let už od dobytí ostrova, že z počátku byly stavby zcela prosté, takřka chýše a chatrče, zrobené jen tak z jakéhokoli dřeva, se stěnami omazanými blátem; ostře zešíkmené střechy pokrývali slaměnými došky.

Nyní však lze spatřit domy vesměs třípatrové; vnější zdi jsou vystavěny z křemene nebo z tvrdého kamene nebo konečně z cihel, přičemž spáry jsou uvnitř zaplněny maltou; rovné střechy pokrývají jakousi stavební hmotou, která není nákladná, ale má takové složení, že vzdoruje ohni a v odolnosti vůči útokům počasí předčí olovo.

Vítr od oken zahánějí sklem — jeho užití je totiž u nich velmi rozšířené —, někdy také jemnou tkaninou, kterou natírají průhledným olejem nebo jantarovou šťávou, s dvojí zajisté výhodou, neboť tak se propouští dovnitř více světla a méně chladného vzduchu.“

„Každých třicet rodin si každoročně volí úředníka, kterého v svém starém jazyce nazývají syfograntem,⁷⁵ v mladším fylarchem. Deseti syfograntům a jejich rodinám stojí v čele muž, kterému kdysi dávali jméno tranibor,⁷⁶ nyní prótofylarch. Konečně všichni syfograntové, jichž je dvě stě, vykonavše přísahu, že vyberou toho, koho pokládají za nejzpůsobilejšího, tajným hlasováním zvolí vladaře, totiž jednoho z oněch čtyř, které jim předtím navrhne lid.

Z každé městské čtvrti se vybírá jeden a vysílá se do senátu. Úřad vladařský je trvalý a doživotní, ledaže by tomu zabránilo podezření, že vladař usiluje o samovládu. Traniboři jsou voleni ročně, ale zpravidla tytéž osoby; bez důvodu je nevměňují. Všichni ostatní úředníci jsou ustanovováni jen na rok.

Každého třetího dne, v případě potřeby častěji, scházejí se traniboři na poradu s vladařem, rokují o státních záležitostech a zrale rozsuzují pře soukromých stran, pokud se takové pře vůbec vyskytnou, a je jich opravdu poskrovnu. Do senátu přibírají vždy dva syfogranty, a to každý den jiné. A mají zákonné opatření, že v státních věcech nesmí nic vstoupit v platnost, o čem by se nejednalo tři dny před rozhodnutím. Radit se o společných záležitostech mimo senát nebo mimo veřejné schůze syfograntů trestá se smrtí.

Toto zřízení má ten účel, aby nebylo snadné, kdyby se spikl vladař s tranibory potlačit lid samovládou a změnit stav státu. Proto vše, čemu se přikládá větší význam, postupuje se schůzím syfograntů. Ti sdělí věc nejprve svým rodinám, potom se poradí mezi sebou a výsledek porady ohlásí senátu. Někdy se věc postupuje radě celého ostrova. Ba i ten zvyk má senát, že se téhož dne, kdy se něco předloží, nesmí o věci zavést rozprava, nýbrž odloží se to do příští schůze,⁷⁷ aby nikdo, když by zprvu vychrlil, co mu slina přinesla na jazyk, necítil se později puzen vymýšlet si důvody, kterými by chránil spíše své neprozřetelně pronesené zdání nežli prospěch státu, a aby nechtěl raději připustit škodu na obecném blahu než otřesení dobrého mínění o sobě, ze zvráceného a zpozdilého studu, aby se nezdálo, že z počátku málo bystře rozvážil, ač měl právě z počátku rozvážit, aby se vyslovil raději uváženě než urychleně.“

O ZAMĚSTNÁNÍCH

„Jest jedno zaměstnání, bez rozdílu společné všem, mužům i ženám: rolnictví, jehož nikdo není zproštěn.⁷⁸ V něm se všichni vzdělávají již od dětství, zčásti poučováním, kterého se jim dostává ve školách, zčásti tím, že jsou voděni na pole v blízkosti města, zdánlivě ke hrám, ve skutečnosti, aby se na rolnictví nejen dívali, nýbrž při příležitosti fyzické práce poznávali je z vlastní zkušenosti.

Kromě rolnictví, které je, jak jsem pověděl, všem společné, naučí se každý jedné, a to kterékoli, dovednosti jakožto své. Je to ponejvíce buď vlnářství nebo lnářství nebo zednictví nebo řemeslo pracující s železem nebo dřevem.

Jiných zaměstnání, která by stála za zmínku, tu prakticky není. Šaty totiž — v odívání se sice uchovává rozdíl podle pohlaví a rozdíl svobodných od vdaných, ale jinak mají šaty na celém ostrově jediný tvar, věčně týž po celá staletí, vzhledný na pohled a vhodný jak pro tělesný pohyb, tak k ochraně před mrazem i vedrem — šaty, opakují, ty si zde zhotovuje každá rodina sama.

Ale z ostatních oněch řemesel každý se vyučí některému, nejen muži, nýbrž i ženy. Ovšem ženy, jakožto slabší tvorové, obírají se pracemi lehčími, ponejvíce předěním a tkaním; mužům připadají ostatní řemesla, pracnější.

Z největší části bývá každý vychováván v řemesle otcovském; k němu má totiž většina dorostu přirozenou náklonnost. Táhne-li však někoho srdce jinam, je adoptivně převeden do kterékoli rodiny toho řemesla, o které projevuje zájem;⁷⁹ přitom se nejen otec, nýbrž i úřady starají o to, aby se dostal k vážnému a počestnému hospodáři. Ba podobným způsobem se nikomu nebrání, je-li již v jednom řemesle vyučen, a zatouží-li nadto po jiném. Osvojí si obojí, smí provozovat kterékoli z nich, ledaže by město stejně naléhavě potřebovalo obou.

Předním a téměř jediným úkolem syfograntských je pečovat a dohlížet, aby nikdo nezahálel, nýbrž aby se každý svědomitě věnoval svému řemeslu, ať nikoli, aby se od časného rána do pozdní noci mořil nepřetržitou prací jako tažný dobytek. Vždyť taková dřina je břemeno více než otrocké. A přece takovou dřinou je téměř všude život řemeslníků, s výjimkou Utopijských, kteří děláce den i s nocí na čtyřicet stejných hodin, vykazují práci pouhých šest: tři dopoledne, po nichž

jdou na oběd, a když si po obědě dvě odpolední hodiny odpočinou, věnují další tři hodiny práci a uzavírají je večerí. Protože v poledne je podle jejich označování jedna hodina, chodí spát o osmé. Právo spánku vymezují osmi hodinami.

S časem, který vybývá mezi hodinami práce, spánku a jídla, smí každý nakládat podle svého svobodného rozhodnutí, ne aby ho zneužíval ve zhýralosti nebo otupělosti, nýbrž aby dobu, v níž je prost svého zaměstnání, zcela podle své libosti věnoval jakémukoli jinému snažení.

Většina lidí vynakládá tyto přestávky na vzdělání. Je totiž u nich obvyklé, že se v časných hodinách ranních konají přednášky, na nichž je účast povinná jenom pro ty, kteří jsou speciálně vybráni pro studium. Jinak se k poslechu přednášek sbíhá převeliké množství lidí ze všech stavů, společně mužů i žen; volí si každý jinou, o co má kdo přirozený zájem.

Chce-li však někdo strávit i tento čas ve svém pracovním oboru, což se v praxi přihází u mnohých, jejichž duch se nepovznáší k uvažování v žádném vědním oboru, nijak se mu v tom nebrání, ba dostává i pochvalu jako užitečný pro stát.

Po obědě tráví hodinu zábavou, v létě v zahradách, v zimě v oněch společných síních, kde obědvají. Tam buď provozují hudbu, nebo se osvěžují hovorem. Kostek a podobných nejapných i zhoubných her vůbec neznají.⁸⁰ Jinak se u nich vyskytují dva druhy her, poněkud podobné hře v šachy. V jedné jde o bitvu čísel, v níž vyhrává číslo nad číslem. V druhé bojovným utkáním spolu zápolí ctnosti a nepravosti. V této hře se velmi případně ukazuje jednak vzájemný rozpor nepravostí, jednak jejich svorný postup proti ctnostem; dále, které nepravosti se stavějí proti kterým ctnostem, jakými silami bojují otevřeně, jakými úskoky útočí z boku, jakou ochranou ochromují ctnosti sílu nepravostí, s jakou dovedností unikají jejich nástrahám, konečně jakými způsoby může ta neb ona strana dobýt vítězství.

Ale v této souvislosti si musíme něčeho všimnout bedlivěji, abyste neměli mylnou představu. Mohli byste totiž myslit, že když pracují jenom šest hodin, je snad nebezpečí, aby se nedostavil nějaký nedostatek potřebných věcí. Ale ve skutečnosti k tomu vůbec nemůže dojít, ba ona pracovní doba je pro opatření všeho, čeho si vyžaduje nutnost nebo příjemnost života, nejenom dostačující, nýbrž dokonce nadbytná. To uznáte i vy, uvážíte-li u sebe, jak velká část lidu u jiných národů tráví čas v nečinnosti. Jsou to především skoro všechny

ženy, tedy polovice plného počtu, anebo zase, kde jsou ženy zaměstnány, tam obvykle místo nich chrápou muži. K tomu přistupuje veliký a velmi zahálčivý zástup kněží a řeholníků. Dále připočti všechny boháče, zvláště pány panství, které obecně nazývají urozenými a šlechtici. K nim připoj jejich dvořanstvo,⁸¹ zřejmě vesměs to sebranku lehce ozbrojených větroplachů. Konečně sem přidruž statné a zdravé žebráky, kteří předstíranou chudobou zastírají lenost. Zajisté shledáš, že těch, jejichž prací se pořizuje všechno to, čeho lidé potřebují, je mnohem méně, než sis myslil.

Považ u sebe dále, jak málo i z těchto pracujících se oddává řemeslům nezbytným;⁸² vždyť tam, kde vše měříme penězi, nutně se musí provozovat mnoho řemesel zhola nicotných a zbytečných, která slouží jenom přepychu a požitkářství. Ovšem, kdyby se právě toto množství lidí, které nyní pracuje, rozdělilo na tak malý počet řemesel, jako jich jen málo vyžaduje vhodná míra přirozené potřeby, při takovém přebytku zboží, jaký by potom nutně musil být, byly by ceny výrobků příliš nízké, aby si tím mohli řemeslníci uhájít živobytí. Avšak kdyby všichni ti, kteří nyní maří čas v řemeslech sloužících přepychu, a nadto celá ta cháska nečinných povalečů, z nichž každý spotřebuje oněch věcí, jež jsou dodávány prací jiných osob, tolik, kolik dva jejich výrobci, kdyby ti tedy byli vesměs zařadeni do výroby, a to jenom užitečných předmětů, snadno pozoruješ, jak málo času by bylo více než dost, aby se opatřilo všechno to, čeho si vyžaduje důvod jednak nezbytnosti, jednak pohodlí, přibíraje k tomu i důvod rozkoše, arci rozkoše pravé a přirozené.

A to právě činí zřejmým skutečné poměry v Utopii. Tam totiž v celém městě i s přilehlým sousedstvím ze všech mužů a žen, jejichž věk a síly stačí k práci, povoluje se zproštění od práce rukou sotva pěti stům lidí. Mezi nimi syfogranti, třebaže jsou zákonně osvobozeni od práce, přece se sami z ní nevyjímají, aby tím spíše svým příkladem povzbudili k pracím ostatní. Stejněmu osvobození se těší i ti, kterým lid na doporučení kněží tajným hlasováním syfograntů povoluje trvalé zproštění od práce, aby se mohli důkladně vzdělat ve vědách. Jestliže některý z nich zklame naději, kterou v něho skládali, je přeřazen zpět mezi řemeslníky. Naopak nezřídka se přihází v praxi, že některý z dělníků ony volné chvíle oddechu zasvěť vědeckému studiu s takovým úspěchem své příčinlivosti, že může být odňat svému řemeslu a přeřazen do třídy vzdělanců.

Z této třídy vzdělanců⁸³ jsou vybíráni vyslanci, kněží, trani-boři a konečně sám vladař, kterého Utopijští nazývají svým starým jazykem barzanem,⁸⁴ mladším jazykem adémem. Poněvadž téměř všechen ostatní lid ani nezahálí, ani není zaměstnán neužitečnými řemesly, lze snadno odhadnout, jak malého počtu pracovních hodin je třeba k vykonání celého souboru dobrého díla.

K tomu, co jsem připomněl, přistupuje kromě toho ta výhoda, že Utopijští potřebují ve většině nezbytných řemesel méně práce než jiné národy.

Neboť především stavba nebo oprava budov si proto vyžaduje všude jinde ustavičnou práci tak četných dělníků, že co otec vystavěl, nechává nehospodárný dědic pozvolna se rozpadat; a tak, co se mohlo s nejmenší námahou včas zachránit, je nucen jeho nástupce úplně obnovovat s vynaložením velikých sil. Ba často také dům, který si někdo postavil s nesmírným nákladem, druhému člověku zhýčkaného vkusu nevyhovuje, takže jím opovrhne, ponechá jej brzkému rozpadu a vystaví si jinde jiný dům, opět s nemenším nákladem. Naproti tomu u Utopijských, kde vše je vyrovnáno a stát organizován, přihází se jen velice zřídka, aby se pro budovy vybíralo nové stanoviště. Rovněž se tu nejenom rychle provádějí opravy zjištěných stavebních závad, nýbrž i do budoucna se včas předchází možný jejich vznik. Výsledkem této péče je, že budovy s vynaložením nejmenší námahy vydrží co nejdéle a že příslušní řemeslníci někdy nemají co na práci, ledaže podle příkazu zatím doma opracovávají dřevo a vhodně přisekávají kámen, aby mohla v případě potřeby stavba rychleji vyrůst.

Dále uvaž, jak málo práce potřebují Utopijští v oděvnictví. Především, pokud jsou v práci, odívají se zcela prostě kožemi nebo kožešinami, a ty jim vydrží na sedm let. Když vycházejí na ulici, navlékají se do pláště, aby jím zakryli onen hrubší oděv. Pláště mají po celém ostrově jedinou barvu, a to přirozenou barvu materiálu. Proto je u nich nejenom mnohem menší spotřeba vlněného sukna než kdekoli jinde, nýbrž také jeho výroba je mnohem méně nákladná. Plátno se vyrábí méně pracně, a tím je jeho užívání rozšířenější. Ale u plátna hledí se jen na bělostnost, u sukna jen na čistotu; jemnějšímu vlasu nepřikládají nějaké zvláštní hodnoty. Tím se stává, že všude jinde jedinému člověku nestačí čtyři až pět různobarevných vlněných šatů a stejný počet hedvábných, o něco zhýčkanějším

lidem ani deset, naproti tomu v Utopii se každý spokojí jediným rouchem, povětšinou na dobu dvou let. Pochopitelně nemá ani důvodu, aby si jich přál více, neboť kdyby je měl, nebyl by nijak chráněnější proti chladu a rovněž by se nezdál ani o chlup nastrojenější.

Poněvadž se tedy všichni věnují praktickým řemeslům a v nich vystačují s menším počtem výrobků, stává se ovšem, že při nadbytku zásob všech tovarů vodí někdy nesmírný zástup lidu na opravu veřejných silnic, jsou-li některé poškozeny opotřebováním, velmi často dokonce, protože se nenaskytá potřeba ani takové nějaké práce, veřejnou vyhláškou snižují pracovní dobu.

Vůbec jejich úřady netrápí občany zbytečnou prací proti jejich vůli, protože jejich státní zřízení především sleduje ten jediný cíl, aby se stlačením fyzické služebnosti, pokud to připouští veřejný zájem, všem občanům dostávalo co nejvíce času pro svobodné vzdělávání ducha. Neboť v něm spočívá podle jejich přesvědčení životní štěstí.“

O SPOLEČENSKÝCH VZTAZÍCH

„Ale již se zdá záhodné vyložit, jaké jsou vzájemné vztahy mezi občany, jak se lidé mezi sebou stýkají a v jaké podobě je u nich vše rozděleno.

Protože se obec skládá z rodin, začneme tedy s rodinou. Tu povětšinou tvoří lidé zpříznění. Dívky sice, když dospějí, vdávají se a odcházejí do domova svých manželů. Avšak synové a potom i vnuci zůstávají v rodině a poslouchají nejstaršího z příbuzných. Je-li ten postižen stařeckou slabomyslností, nastupuje na jeho místo muž věkem nejbližší. Aby však obec příliš neprořídla nebo zase nemírně nezbytněla, je stanoveno, že žádná rodina — a je jich v každé obci šest tisíc, nečítajíc v to ty, které bydlí na venkově — nesmí mít méně dospělých členů než deset a více než šestnáct (počet nedospělých se totiž nedá předem omezovat). Tato míra se snadno dá zachovat tím, že jsou dospělí lidé z početnějších rodin přepsáním převáděni do rodin méně početných.

Jestliže však někdy počet lidí v celé obci překročí náležitou

míru, nahrazují odtud Utopijští nedostatek dorostu v některém jiném ze svých měst.

Přesáhne-li náhodou přírůstek obyvatelstva na celém ostrově stanovenou mez, pak odepíší z každého města příslušný počet občanů a vyšlou je jako osadníky na nejbližší pevninu do kterékoli kraje, kde domorodcům zbývá hojně neobdělané půdy. Takovouto osadu zřizují podle svých vlastních zákonů, přiberou však do ní tamní domorodce, chtějí-li s nimi žít společně. Setkají-li se se souhlasem, snadno s nimi splývají v jediné životní společenství s týmiž mravy, a to k dobru obou národů; svou civilizací totiž způsobí, že země, která se předtím zdála skoupá a neúrodná pro jeden národ, stane se bohatě postačující pro oba. Odmítají-li domorodci žít podle utopijských zákonů, vyženou je z toho území a sami se o ně rozdělí. Narazí-li osadníci na branný odpor, utkávají se válkou. Pokládají to totiž za zcela spravedlivý důvod k válce, jestliže některý národ takové půdy sice sám neužívá a vlastní ji jako prázdnou a neobdělanou, avšak nechce dopřát jí užívat a ji vlastnit jiným, kteří se z ní mají podle příkazu přírody žít.

Zmenší-li nějaká pohroma některé z jejich měst tou měrou, že se úbytek nedá nahradit z jiných částí ostrova (má-li být každému městu uchována náležitá míra obyvatelstva), což se prý, pokud paměť sahá, přihodilo jenom dvakrát jako následek řádění moru, doplňují je návratem občanů z osady. Raději totiž dopouštějí, aby zahynuly osady, než aby se zmenšilo některé z měst ostrova.

Ale vraťme se k soužití občanů. Nejstarší člen, jak jsem řekl, stojí v čele rodiny; službou jsou povinny manželky manželům, děti rodičům a všeobecně mladší starším.

Celá obec se dělí ve čtyři stejné části. Ve středu každé čtvrti je tržiště všech předmětů. Sem jsou do jistých domů svázeny plody práce každé rodiny a jednotlivé druhy jsou zvlášť rozděleny po stodolách. Odtud požaduje každý hospodář rodiny, co pro sebe nebo pro své lidi potřebuje, a o cokoli požádá, dostává bez peněz a vůbec zcela bez jakékoli náhrady. Proč by totiž mělo být cokoli odepřeno, když jednak všeho je více než dost, jednak není naprosto obavy, že by někdo chtěl žádat více, než potřebuje? Vždyť si ani nelze myslit, že by někdo žádal o zbytečnosti, když je přece přesvědčen, že mu nikdy nebude nic chybět. Věru chtivým a kořistnickým činí buď strach z nouze, to u všech živých tvorů, nebo, a to jenom u člověka, pýcha, která si pokládá za slávu předčit ostatní

zbytečnou okázalostí. Pro nepravost tohoto druhu není ve zřízení Utopijských vůbec místa.

K tržišťům, o kterých jsem se zmínil, přistupují trhy potravinové, na něž se sváží nejenom zelenina, ovoce a chléb, nýbrž kromě toho i ryby a maso. Mají je mimo město na vhodných místech, aby mohli vodním proudem vymýt od uschlé krve a trusu dobytčata, zabitá a očištěná rukama otroků. Neboť jednak nepřipouštějí, aby si občané navykli řeznickému zabíjení zvířat, protože soudí, že se častější praxí ponenáhlu otupuje lidskost, nejlidnější to cit naší přirozenosti,⁸⁶ jednak nedovolují, aby se do města přinášelo cokoli špinavého a nečistého, jehož rozkladem by se mohl zkazit vzduch a zavléci sem nemoc.

Kromě toho má každá městská čtvrť jakési prostorné společenské síně, postavené ve stejných vzdálenostech od sebe, z nichž každá je opatřena svým jménem. Ty jsou sídlem syfograntsů. Ke každé z nich přísluší třicet rodin, z každé strany patnáct, které sem docházejí se stravovat. Špižírníci každé takové síně se dostavují v určitou hodinu na tržišťe; tam sdělí počet svých strávníků a žádají pro ně pokrm.

Ale především se bere zřetel na nemocné, o něž se pečuje ve veřejných špitálech. V obvodu města mají totiž čtyři špitály, v malé vzdálenosti mimo hradby; a to tak rozsáhlé, že by se mohly přirovnat ke stejnému počtu městeček. Zařídili to tak ze dvou důvodů: jednak, aby se tam vešel jakkoli veliký počet nemocných bez stísnění, a tudíž bez nepohodlí, jednak aby ti, kdož jsou postiženi takovou nemocí, jejíž nákaza se plíží od jednoho k druhému, mohli být umístěni poněkud dále stranou od styku s jinými lidmi. Tyto špitály jsou tak zřízeny a vybaveny vším, co může přispět ke zdraví, dále tak laskavým a pečlivým ošetřováním a tak ustavičnou přítomností nejzkušenějších lékařů, že ačkoli tam není nikdo posílán proti své vůli, přece není v celém městě téměř nikoho, aby si v nemoci nepřál raději ležet tam než ve svém domě.

Když dostane špižírník nemocných potřebné potraviny podle lékařského předpisu, potom se vše nejlepší rozdělí mezi jednotlivé společenské síně úměrně podle počtu strávníků v každé z nich. Přednostní zřetel se bere jen na vladaře, biskupa a tranibory, rovněž na vyslance a na všechny cizince, jsou-li jací — bývá jich málo a ještě jen zřídka, ale i pro ně, když jsou přítomni, jsou připraveny určité a plně vybavené domovy.

Do připomenutých společenských síní se schází celá syfograncia k obědu i k večeři ve stanovenou dobu, nadto vždy ohlašovanou zvukem kovové trubky, s výjimkou těch, kteří leží ve špitálech nebo doma. Jinak Utopijští nikomu nezakazují ucházet se na tržišti, jakmile jsou vyřízeny požadavky společenských síní, o potraviny, jež by si odnesl domů. Vědí totiž, že nikdo to jen tak bezdůvodně neučiní, neboť i když není nikomu zakázáno stravovat se doma,⁸⁷ přece nikdo to rád nečiní, protože by se to nepokládalo za čestné a zároveň by bylo pošetilé podstupovat námahu přípravy chatrnějšího oběda, když je možnost jíst skvěle a bohatě v síni tak blízké.

V té společenské síni všechny úkony spojené s trochu větší špínou nebo námahou vykonávají otroci; avšak úkol vařit, připravovat pokrmy a konečně vystrojit hostinu připadá jenom ženám z každé rodiny, které se v tom ovšem střídají.

Zasedá se u tří nebo více stolů, podle počtu strávníků. Muži mají místo u stěny, ženy na vnější straně, aby mohly, přihodí-li se jim nečekaně něco zlého, což se někdy stává těhotným, bez porušení řady povstat a odebrat se ke kojícím ženám. Ty sedí s kojenci odděleně ve zvláštním večeřadle k tomu určeném, které je vždy vytopeno a opatřeno čistou vodou a rovněž i kolébkami, aby mohly matky dětátka uložit, podle libosti u ohně rozbalit z povijanů a osvěžit je volností i hrou. Každá žena kojí svého potomečka, ledaže jí v tom zabrání smrt nebo nemoc. Přihodí-li se to, ženy syfograntsů rychle hledají kojnou. A není to nesnadné, neboť ženy, které to mohou zastat, nevěnují se žádné službě raději, protože jednak všichni takové milosrdenství provázejí chválou,⁸⁸ jednak dítě, takto odkojené, uznává kojnou za svou matku.

V síni kojících žen sedají všechny děti, které nedosáhly prvního pětiletí. Ostatní nedospělí — mezi ně počítají mládež obojího pohlaví až do let, kdy se může ženit nebo vdávat — buďto posluhují u stolů, anebo, dokud toho pro útlý věk nejsou schopni, přece tu stojí, a to v naprostém tichu. Obojí pojídají to, co jim sedící podávají, a nemají jiné zvláštní doby k jídlu.

Uprostřed prvního stolu — je to místo nejčestnější a lze odtud přehlédnout celou sešlost, protože ten stůl je umístěn napříč v nejvyšší části jídelny — zasedá syfogrants s manželkou. K nim se připojují dva z nejstarších; sedí totiž u každého stolu vždy čtyři osoby. Leží-li však v obvodu té syfograncia kostel, sedí se syfogrants kněz a jeho manželka tak, aby předsedali.

Po obou stranách jsou umístěni mladí, potom zase starci, a takovýmto způsobem jsou po celém domě vrstevníci pohromadě, zároveň však jsou promíseni lidmi opačného stáří. Zařídili to prý tak proto, aby vážnost a ctihodnost starců udržovala na uzdě mladší od nešlechtné zvůle slov a posuňků, protože nic se nemůže u stolu dít ani říkat, aby to uniklo starcům, kteří z každé strany sousedí.

Chody jídel se nepředkládají od prvního místa pořadem, nýbrž nejprve se nosí právě nejlepší pokrmy všem starším na význačných místech; teprve potom se obsluhují rovnoměrně ostatní. Avšak starci podle svého rozhodování udílejí kolem sedícím ze svých znamenitých pochutin, jichž by nebylo takové množství, aby mohli být dostatečně poděleni všichni po celém domě. Tak se jednak starším osobám zachovává povinná úcta, jednak však stejných výhod se dostává všem.

Každý oběd a večeři zahajují nějakým mravoučným čtením,⁸⁹ ale stručným, aby se nezprotivilo. Nato podnětně přicházejí starší s řečmi počestnými, ne však chmurnými ani nevtipnými. Vůbec se nesnaží dlouhými výklady zaplnovat čas oběda, naopak, rádi si poslechnou také mládež: do té míry ji úmyslně podněcují, aby vyzkoušeli rozum a nadání jednoho každého, jak se projeví ve svobodném ovzduší hostiny. Obědy bývají kratičké,⁹⁰ večeře bohatější, protože po oněch následuje práce, po těchto spánek a noční odpočinek, o němž se domnívají, že účinně napomáhá zdravému zažívání. Žádné jídlo není bez hudby, rovněž na závěr nikdy nechybí dezert. Též zapalují kadidlové vůně, rozprašují voňavky a vůbec podnikají vše možné ke vzbuzení příjemné nálady u hodovníků. K této stránce mají sklon trochu až příliš vyvinutý, takže nepokládají za zakázanu rozkoš jakéhokoli druhu, jen když z ní nevyplyne nějaká nepohoda.

Tak se tedy stravují v městě. Na venkově však, protože jsou všichni vzdáleností od sebe příliš rozptýleni, jedí každý ve svém domě. Žádné rodině totiž nechybí zde nic k živobytí, vždyť právě od nich pochází souhrn všeho toho, čím se živí lidé městští.“

O CESTOVÁNÍ UTOPIJSKÝCH

„Zatouží-li někteří buďto navštívit přátele bydlící v jiném městě, nebo i jen zhlédnout místo samo, snadno dosáhnou dovolení od svých syfograntů a traniborů, ledaže by se nějaká potřeba stavěla na překážku. Celá skupina současných poutníků je provázena vladařovým listem, v němž se jednak potvrzuje, že bylo dáno svolení k cestování, jednak se předpisuje den návratu. Poskytne se jim povoz se státním otrokem, který má řídit a opatrovat spřežení volků. Obyčejně však cestující, nemají-li mezi sebou ženy, vracejí povoz jako břemeno a přítěž. Ačkoli s sebou nic nenesou, přece jim po celé cestě nic nechybí; jsou totiž všude doma. Zdrží-li se v některém místě déle než den, provozuje tam každý své řemeslo a tamní příslušníci téhož cechu se jich ujímají s největší laskavostí.

Jestliže by se někdo o své újmě potuloval mimo své území a byl dopaden bez vladařova písemného povolení, je pokládán za zběha, vrácen a přísně potrestán. Toho, kdo by se o totéž pokusil znovu, stihne otroctví. Je-li někdo puzen touhou potloukat se po venkově náležejícím jeho obci, a má-li dovolení hospodářovo i souhlas manželčin, nebrání se mu v tom; ale ať přijde venku kamkoli, nedostane nikde jíst dříve, než splní dopolední pracovní úkol, nebo jak mnoho se tam před obědem obvykle dělá. Za takovýchto podmínek může jít kamkoli v území svého města. Bude totiž městu neméně užitečný, než kdyby byl v městě.

Již z toho vidíte, jak se v Utopii nepovoluje nikde zahálet a netrpí žádná záminka k nečinnosti. Není tu vináren, není pivnic, nikde nevěstince, žádná příležitost ke zkáze mravů, žádná místa k ukrývání nebo tajným schůzkám, nýbrž přítomná pohotovost očí všech lidí činí nezbytným věnovat se buď obvyklé práci, nebo jenom výjimečně čestné prázdní.⁹¹

Lidu takovéhoho způsobu života se nutně musí dostávat hojnosti všech potřeb, a protože se tento blahobyť rovnoměrně rozdělí na všechny, není divu, že nikdo nemůže být chudasem nebo žebrákem.

V mentiranském⁹² senátu, do kterého, jak jsem již pověděl, vysílají všechna města každoročně po třech zástupcích, vzděky se zjistí, čeho je v kterém městě nadbytek a zase co se kde vydařilo jenom skoupěji, a po tomto zjištění ihned přebytek